

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามความคิดเห็น แนวคิด ทฤษฎี ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง และค้นคว้างานวิจัยต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ตามลำดับต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง
3. แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
4. การเลือกตั้งท้องถิ่น
5. แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น
6. บริบทเทศบาลตำบลบ้านด่าน อำเภอบ้านด่าน จังหวัดบุรีรัมย์
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมือง อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยที่ระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่นั้นเป็นการปกครองโดยประชาชนหรือโดยความยินยอมของประชาชน กล่าวคือ แม้ประชาชนทั้งหมดหรือส่วนใหญ่ไม่สามารถจัดการดำเนินการปกครองได้โดยตลอดเวลา แต่ก็ต้องมีโอกาสที่จะแสดงเจตนารมณ์ความต้องการของเขาว่าต้องการจะได้นุคคลใด หรือกลุ่มใดเป็นตัวแทนการตัดสินใจทางการเมืองต่างๆ สามารถสนับสนุนผู้ที่เขาเห็นว่าเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองผู้บริหารประเทศ ต้องมี โอกาสที่จะติดตามข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่างๆ มีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็น เสนอข้อเรียกร้อง ต้องการให้ผู้ที่รับมอบหมายเป็นตัวแทนไปปกครองนั้นพิจารณา ทั้ง โดยลำพังและเป็นกลุ่ม และมีโอกาสที่จะทักท้วงหรือการประท้วงเมื่อไม่เห็นด้วยกับนโยบาย มาตรการ หรือการดำเนินการต่างๆ ของผู้บริหารประเทศ กระบวนการเหล่านี้คือ การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) ถือว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมือง หรือเป็นสัญลักษณ์ของความสมัยใหม่ทางการเมือง ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงหมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารงานของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งมีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายหรือคำอธิบาย ดังนี้

ไพโรจน์ พลเพชร และชลัท ประเทืองรัตนา (2546 : 10) ให้ความหมายว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การที่ประชาชนมีบทบาทในกระบวนการริเริ่มจัดทำนโยบายการกำหนดนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การติดตามตรวจสอบนโยบายและการประเมินผลนโยบาย

อาจหาญ ศิริพูล(2546 : 1) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเคลื่อนไหวอำนาจรัฐสู่ประชาชน เพื่อพึ่งและพัฒนาตนเอง โดยส่งเสริมสิทธิเสรีภาพและพลังอำนาจของประชาชน ให้เป็นหลักในการแก้ไขปัญหา

ภาวีน ศิริประภาณุกุล (2547 : 1) ได้กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การตัดสินใจที่สะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของคนส่วนใหญ่ในสังคม ซึ่งการตัดสินใจในลักษณะดังกล่าว จะนำมาซึ่งนโยบายภาครัฐที่ทำให้สังคมส่วนรวมได้รับประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนา

จันทนา สุทธิจารี (2548 : 1) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ และการกระทำที่จะต้องเกิดขึ้นจากความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ

ฉัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร (2550: 109) กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การกระจายอำนาจในการปกครองซึ่งสามารถส่งผ่านอำนาจบางอย่างทางการเมืองมายังหน่วยเล็กๆ ทางการเมืองที่เป็นระดับรากหญ้า ทำให้สามารถใช้ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมได้ในการปกครองระดับท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหารของประชาชน หมายถึง การที่ประชาชนหรือผู้ที่มีส่วนร่วมได้เสีย ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน และกิจกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจ และกระบวนการดำเนินการนโยบายสาธารณะซึ่งเป็นการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ ของชุมชน อันเป็นผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของประชาชนเป็นการใช้สิทธิและหน้าที่ของคน ประชาชนจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมโดยสมัครใจและมีความเสมอภาค

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างมากต่อระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในทุกๆระดับ ได้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมทางการเมืองต่างๆ อันเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในการนี้ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2542: 243-244) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการบริหารการปกครองพอสรุปได้ในประเด็นสำคัญดังนี้

1. ทำให้ได้แนวทางแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของท้องถิ่น กล่าวคือการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาแต่ละท้องถิ่นนั้นควรที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นของคนประชาชนจะรู้ดีว่าความต้องการของคนคืออะไรทำให้สามารถกำหนดแนวทางเพื่อตอบสนองความต้องการ ได้เหมาะสมสามารถแก้ไขปัญหาก็ถูกจุดและตรงประเด็น

2. ทำให้ประชาชนต้องผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนมีส่วนร่วมเมื่อประชาชนได้เสนอแนวทางในการพัฒนาท้องถิ่นของตนแล้วเขาย่อมรู้ดีผูกพันตนเองที่จะต้องดำเนินกิจกรรมบางประการอันจำเป็นทำให้สิ่งที่เสนอแนะมาปฏิบัติให้บรรลุผลประชาชนจะร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3. ทำให้ประชาชนรู้สึกรักและหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองจากข้อ 2 เมื่อประชาชนผูกมัดตนเองกับสิ่งที่ตนเสนอแนะและร่วมแรงร่วมใจปฏิบัติงานแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อมาก็คือความรัก ความภูมิใจและความหวงแหนในท้องถิ่นของตนเองได้มีส่วนร่วมทำให้ท้องถิ่นเจริญรุ่งเรืองและพัฒนาขึ้น

4. ทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลางการให้ประชาชนมีส่วนร่วมต่างๆ เท่ากับรับหลักการในเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นแต่ละแห่งเมื่อประชาชนในท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้ด้วยตนเองก็จะทำให้แบ่งเบาภาระจากรัฐบาลกลางรัฐบาลกลางก็ย่อมมีเวลามากขึ้นที่จะไปดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศต่อไปได้

5. ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นคือความสัมฤทธิ์ผลในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยเมื่อประชาชนในระดับตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ย่อมเป็นการปลูกฝังเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับประเทศชาติต่อไป

ศุกสวัสดิ์ ชัชวาล (2545 : 42-43) กล่าวว่าลักษณะ โคขทั่วไปของกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ (Public Participation) เป็นกระบวนการที่ประชาชนมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นต้นที่สุดคือได้รับ

ฟังข้อมูลข่าวสารว่ารัฐจะทำอะไรประชาชนมีหน้าที่รับทราบระดับสูงขึ้นมาเป็นระดับการมีส่วนร่วมที่ประชาชนมีสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นในโครงการต่างๆเหล่านั้นว่าจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขอย่างไรบ้างกระบวนการครั้งนี้คือกระบวนการประชาวิจารณ์ ซึ่งเป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็น การตัดสินใจยังเป็นเรื่องของรัฐ คือ รัฐอาจจะเชื่อคำวิจารณ์ของประชาชนหรือรัฐอาจจะไม่เห็นด้วยต่อความเห็นของประชาชนก็ได้กรณีรัฐตัดสินใจไม่ตรงกับความคิดเห็นของประชาชนรัฐฟังต้องอธิบายให้ประชาชนว่าทำไมรัฐจึงทำการตัดสินใจดังกล่าว ขัดแย้งกับความคิดเห็นของประชาชนกระบวนการในระดับที่สูงขึ้นมาในกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะ คือ การที่ประชาชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมที่จะตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น โครงการตั้งแต่เริ่มต้นที่จะรับทราบปัญหาหารือร่วมหาแนวทางที่จะแก้ปัญหาต่างๆ ไป จนกระทั่งเมื่อโครงการต่างๆ เกิดขึ้นก็มีบทบาทติดตามมาโดยตลอดกระบวนการครั้งนี้เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่อาจจะเรียกว่าการสร้างหรือแสวงฉันทามติ (Seek Consensus หรือ Consensus Building หรือ Consent Building) ตลอดกระบวนการนี้และกระบวนการมีส่วนร่วมสาธารณะที่สูงที่สุดคือกระบวนการที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะตัดสินใจด้วยตนเองแต่ละคนทีละคนการตัดสินใจครั้งนี้ใช้กระบวนการที่เรียกว่าการลงประชามติ (Referendum) กระบวนการลงประชามติมีประโยชน์ในกรณีที่เรื่องที่จะตัดสินใจนั้นชัดเจนและไม่ซับซ้อนแต่อาจจะทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งมากในกรณีที่ประชาชนไม่เข้าใจกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวหรือปัญหาที่ทำให้การตัดสินใจซับซ้อนเกินกว่าที่จะตัดสินใจโดยเพียงการรับหรือไม่รับอนุญาตทำหรือไม่ทำเท่านั้นเช่นกรณีการลงประชามติ “ควิเบคซิตี้” หรือ “ติมอร์ตะวันออก” โดยที่เมืองควิเบคนั้นได้เปิดโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจว่าจะเลือกอยู่กับฝรั่งเศสหรือแคนาดาซึ่งผลจากการทำประชามติได้แสดงออกมาว่าทั้งสองฝ่ายมีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน แต่ในกรณีดังกล่าวก็ไม่ได้มีความรุนแรงเกิดขึ้นตามมาแต่ประการใดตรงกันข้ามกับในกรณีของติมอร์ตะวันออกที่ได้จัดให้มีการประชามติเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกราชขึ้น ซึ่งเมื่อมีการลงประชามติแล้วได้เกิดความขัดแย้งรุนแรงขึ้นตามมาดังนั้นจากกรณีดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าในความเป็นจริงนั้น กระบวนการมีส่วนร่วมในแต่ละลักษณะต่างข้อเด่นข้อด้อยที่แตกต่างกันออกไปเพราะฉะนั้นจึงควรมี การศึกษาการเตรียมการและดำเนินการให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อป้องกันและแก้ไขผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์อันอาจจะเกิดขึ้นตามมา

ฉันทาภัทร อุ๋นตรงจิตร (2550: 112) ได้กล่าวถึงความสำคัญในการพัฒนาในด้านต่างๆ นั้นจะ เกิดความสมบูรณ์ได้ ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อที่การพัฒนาได้เกิดผลตรง ตามความต้องการของชุมชนและได้แบ่งความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ประการดังนี้

1. การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการ วิเคราะห์ของชุมชนเองและหาวิธีการแก้ไขอย่างเหมาะสม

2. การมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลังการต่อรอง เกิดการยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ได้อย่างกลมกลืนกัน

3. เป็นการส่งเสริมบทบาทหน้าที่ต่างๆ ให้กับชุมชน

4. ส่งเสริมทำให้ชุมชนทำกิจกรรมที่สัมพันธ์กับวิธีการพัฒนาตนเอง อันนำไปสู่กระบวนการกระจายอำนาจจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่นในอนาคต และเกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมของประเทศอย่างแท้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคสังคมที่กำลังได้รับความสนใจและในหลายๆ ประเทศได้กำหนดให้มีขึ้นรวมทั้งประเทศไทยก็คือกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะของการให้ข้อคิดเห็นหรือที่เรียกว่าการทำประชาวิจารณ์หรือการไต่สวนสาธารณะ ซึ่งการทำประชาวิจารณ์หรือการไต่สวนสาธารณะจะประสบผลสำเร็จจะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐในการบริหารการปกครองหรือไม่นั้นการทำประชาวิจารณ์เป็นเพียงเหตุผลสนับสนุนในการตัดสินใจให้มีน้ำหนักขึ้นหรือเป็นเครื่องชี้วัดว่ารัฐควรดำเนินการอย่างไรต่อไปโดยเฉพาะท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานรูปแบบใหม่ที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างใกล้ชิด

ประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นหัวใจสำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีทั้งโดยตรงและโดยอ้อม และยังมีประชาชนอีกจำนวนหนึ่งพอใจที่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง การมีส่วนร่วมสามารถแบ่งได้หลายประเภท ในการนี้มีนักวิชาการได้แยกไว้ ดังนี้

สุจิต บุญบงการ และสุชุม นवलสกุล (2540 : 874-877) กล่าวถึงลักษณะของการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เปิด โอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในหลายลักษณะดังนี้

1. การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง
2. การใช้สิทธิออกเสียงประชามติ
3. การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
4. การใช้สิทธิในการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย
5. การใช้สิทธิในการถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและข้าราชการระดับสูง
6. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการทางนิติบัญญัติ
7. การมีส่วนร่วมโดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์

จันทนา สุทธิจารี (2544 : 412-415) ได้แบ่งรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็น 2 รูปแบบคือ

1. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบเป็นทางการ โดยมีกฎหมายรองรับให้กระทำได้ หรือต้องกระทำวิธีการที่สำคัญและยอมรับปฏิบัติใช้กัน โดยทั่วไปมีดังนี้

1.1 การเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นการเลือกตั้งเป็นรูปแบบมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชัดเจนที่สุดในทางการวิจัยสามารถวัดระดับประเมินค่าของพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้แน่นอนชัดเจนมากกว่าพฤติกรรมอื่นๆ

1.2 การใช้สิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในประเด็นหรือเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์สาธารณะของประชาชนเช่นการพูดการเขียนและอื่นๆที่มีความสำคัญเพราะเป็นช่องทางการสื่อสารทางการเมืองระหว่างประชาชนกับรัฐบาลรัฐบาลจะมีโอกาสได้รับรู้ปัญหาความคิดเห็นข้อเสนอแนะวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลจากประชาชนอันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงการทำงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3 การจัดตั้งและเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองตรงกันและมีความหมายที่จะเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้เป็นไปตามอุดมการณ์ของพรรค

1.4 การมีส่วนร่วม โดยการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หมายถึงการที่กลุ่มคนมารวมกัน เพราะมีอาชีพการงานหรือมีผลประโยชน์หรือมีความมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันและใช้พลังของกลุ่มให้มีอิทธิพลต่อกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐเพื่อปกป้องคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มคน

2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบไม่เป็นทางการการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตามที่กฎหมายรองรับไว้คือ

2.1 การเดินขบวนหรือชุมนุมประท้วง โดยประชาชนรวมตัวกันเพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยกับนโยบายหรือการดำเนินงานของรัฐบาลหรือเรียกร้องต่อรัฐบาลเพื่อกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

2.2 การถกเถียงวุ่นวายทางการเมืองเช่นการนัดหยุดงานการจลาจลให้ความร่วมมือกับรัฐบาลที่เป็นการแสดงออกของประชาชนที่ไม่เชื่อฟังอำนาจรัฐที่อาจเป็นผลกระทบบเป็นความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจสังคมและความมั่นคงของประเทศได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2542: 243) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนแต่ละท้องถิ่นมีลักษณะการดำเนินการดังนี้

1. เป็นการทำงานที่มีคนหลายๆ คนมาทำงานช่วยเหลือกัน โดยแต่ละคนมีความเต็มใจและพร้อมที่จะมาร่วมกันทำงาน ไม่ใช่เป็นการมาร่วมกัน โดยบังเอิญ โดยไม่ตั้งใจแต่เป็นการรวมกันอย่างจริงจังจึงจะทำให้การรวมกลุ่มเพื่อดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปอย่างต่อเนื่อง

2. คนที่มีส่วนร่วมจะต้องรู้และเข้าใจเป้าหมายของการมีส่วนร่วมกันหรือบางครั้งอาจมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายเลยก็ได้ อันจะเป็นผลให้เกิดความผูกพันในเป้าหมายให้สำเร็จผลตามต้องการ

3. ระหว่างการมีส่วนร่วมกันทำงานจะต้องมีการติดต่อพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน อยู่เสมอการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้มาร่วมกันทำงานเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานจึงจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันผู้นำหรือผู้ปกครองต้องอาศัยการติดต่อสื่อสารในการอำนวยความสะดวกต่างๆ ภายใต้อการบริหารการปกครองของตน

4. เป็นการทำงานที่มีการแบ่งงานกันทำการทำงานร่วมกันหลายๆ คนจำเป็นจะต้องมีการแบ่งงานกันทำตามลักษณะของงานทั้งนี้เพื่อให้งานแต่ละส่วนดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและมีการใช้ทรัพยากรกำลังคนอย่างเต็มที่โดยจะต้องมีการตกลงกันว่าใครเป็นผู้กระทำอย่างไรบ้างและกำหนดเวลานัดหมายกันเมื่อไร

สัมพันธ์ เศรษฐกิจ และคณะ (2546 : 34-36) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนไว้ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการไปร่วมใช้สิทธิเลือกตั้ง

ตั้งแต่รัฐธรรมนูญประกาศใช้อย่างเป็นทางการ ประชาชนไปเลือกตั้งทุกระดับมีตั้งแต่ร้อยละ 30-80 การลงคะแนนเลือกตั้งเป็นไปด้วยความคึกคักและตื่นตัวมากขึ้น ยกเว้นการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ในบางครั้งมีผู้ไปใช้สิทธิน้อยกว่าระดับชาติ การไขว่คว้าหาคนดี มีความสามารถ ชื่อสัตย์ จริงใจต่อการพัฒนา โกลัศจรรย์ชาวบ้าน เป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการ ประกอบกับการเดินทางสะดวกสบายขึ้น ผู้สมัครเป็นที่รู้จัก และประชาชนเริ่มนิยมพรรคการเมืองมากกว่าเลือกตัวบุคคล อย่างไรก็ตามการรับเงินจากห้วคะแนนของผู้สมัครยังมีเหมือนเดิม ทำนอง “เงินไม่มา กาไม่เป็น” ยังเป็นคำพูดที่แฝงความจริง และผู้ใช้สิทธิเกิดจากการจัดตั้ง ส่วนผู้ไม่ไปใช้สิทธิเนื่องจากไม่ให้ความสำคัญกับการเมืองท้องถิ่น ไม่เห็นผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ นักการเมืองท้องถิ่นก็เป็นหน้าเดิมไม่มีอะไรน่าสนใจ ประชาชนมีทางเลือกน้อย จึงมีผู้ไปลงคะแนน ใช้สิทธิประมาณ 30 กว่าเปอร์เซ็นต์เท่านั้น

2. ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

ส่วนใหญ่แล้วชาวบ้านจะเข้ามามีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือขอความช่วยเหลือเพื่อแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อน และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับเรื่องแล้วนำไปจัดทำแผนปฏิบัติงาน

ต่อไป โดยมีเพียงชาวบ้านที่เป็นกรรมการตรวจรับงาน หรือกิจกรรมที่ได้รับจัดสรรงบประมาณ ดำเนินงานเท่านั้นที่มีส่วนร่วมขณะที่คณะผู้บริหารการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬา และประเพณี ต่างๆ เช่น มหกรรมประเพณีของคี้อีสาน งานวันหัวฝักกาด เทศกาลขึ้นเขาประจำปี งานปลาจ่อม ข้าวหอมมะลิ การปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยว เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายจึงจะประสบความสำเร็จ เทศบาลขนาดใหญ่ 2 แห่งมีการจัดทำแผนโดยผู้เกี่ยวข้องไม่กี่คน ประชาชนบางคนได้ร่วมเป็นที่ปรึกษาในเรื่องการพัฒนาเมือง การปฏิรูป การศึกษา การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนเรื่องการวางแผน ประชาชนไม่มีส่วนร่วม ต่อมา มีการจัดทำแผนประจำปี และ 5 ปี ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น ในทุกสาขาอาชีพ แต่พอแผนเข้าสู่ระบบ คณะกรรมการและกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาล แผนบางส่วนอาจจะถูกบรรจุไว้และนำไปปฏิบัติจริง เทศบาลตำบลบางแห่งมีการออกแบบสอบถามและได้กลับมา 200 ชุด แต่ไม่ได้นำมาประกอบการวางแผน มีการจัดทำรับฟังความคิดเห็น จัดประชุมสาธารณะ ร่วมกับชุมชน มีเวทีประชาธิปไตย แต่การเข้ามามีส่วนร่วมและการนำข้อคิดเห็นไปใช้ในการวางแผน ยังอยู่ในระดับผู้นำชุมชน แม้ว่าบางแห่งมีเวทีประชาคม แต่การนำความคิดเห็นชาวบ้านไปวางแผนจริงๆยังไม่มี ส่วนผู้นำชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมในการให้ความรู้ ความเข้าใจกับชาวบ้านทั่วไป ในเรื่องการ ส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นสิ่งใกล้ตัวชาวบ้านและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต การวางแผนหรือนโยบายต่างๆ จึงเป็นแบบบนลงล่าง การทำงานของ อบจ. เทศบาล อบต. ยังเน้นทำงานกิจกรรมเฉพาะหน้า และยังขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และติดตามตรวจสอบจากภาคประชาชน

3. ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจและตรวจสอบ

3.1 มีเวทีประจำเดือนๆ ละ 1 ครั้ง ตัวแทนชุมชนมีลักษณะการเข้าร่วมมากกว่ามีส่วนร่วมตัดสินใจ มีความพยายามเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร มีการติดตั้งหอกระจายข่าวชุมชน จัดตั้งศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงาน แต่จริงๆ ชุมชนไม่รู้จะตรวจสอบเรื่องอะไร ส่วนใหญ่เป็นการตรวจสอบแผนงาน โครงการด้าน โครงสร้างพื้นฐานเป็นหลัก

3.2 มีการจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบบาง โครงการ เช่น การสร้างถนนคอนกรีต การตรวจสอบนโยบายหาเสียงว่ามีการนำมาปฏิบัติหรือไม่ ตรวจสอบการมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา

3.3 มีการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ร่วมติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานของอบต. แผนพัฒนาตำบล การใช้จ่ายงบประมาณ ความโปร่งใส และการจัดการโครงการทุกอย่าง

3.4 มีการติดตาม สอบถามสมาชิก อบต. ในหมู่บ้านว่า แต่ละปีได้โครงการอะไรบ้าง และสนใจผลงานของสมาชิกว่าทำอะไรบ้าง

3.5 มีส่วนแสดงความคิดเห็นต่อการเลือกตั้งสถานที่ก่อสร้าง สำนักงานเทศบาลและตลาดได้รู้ แต่ไม่มีส่วนตัดสินใจในการย้ายสถานที่และพัฒนาให้ดีขึ้น ด้านการตรวจสอบ ประชาชนไม่รู้เรื่องการทำงานของเทศบาล และไม่ตื่นตัวในการตรวจสอบและคิดว่าไม่ใช่ธุระ

3.6 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยทั่วไปประชาชนไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจและตรวจสอบการทำงานและขาดความตื่นตัวในเรื่องนี้

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2546: 12) ได้กล่าวถึง ลักษณะการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน/โครงการอะไรก็ตามจะเน้นให้ประชาชนในท้องถิ่นเป็นจำนวนมากที่มีส่วนร่วมในโครงการนั้น สามารถทำได้ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนการตัดสินใจ ควรมีการดำเนินการเรื่องอะไร และมีวิธีการดำเนินการอย่างไร
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการ โดยอาจเป็นการให้ความสนับสนุนทรัพยากรต่างๆ การเข้าร่วมดำเนินการกิจกรรมหรือการให้ความร่วมมือกับกลุ่มที่ดำเนินการ
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จาก โครงการพัฒนานั้น
4. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลงานของ โครงการนั้นๆ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญอีกฉบับหนึ่งที่ยังคงกำหนดบทบัญญัติให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและเพิ่มเติมบทบัญญัติการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้หลายลักษณะสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยตรงในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินงานต่างๆของภาคีรัฐการทำหนังสือสัญญาการลงประชามติในเรื่องที่สำคัญและการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ
2. การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายแนวทางการดำเนินงานการตัดสินใจ การวางแผนพัฒนาและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบใช้อำนาจรัฐทุกระดับ
4. การมีส่วนร่วมในการบริหารงานของท้องถิ่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปว่าประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชนเกิดจากการร่วมกันของประชาชนในการค้นหาสาเหตุมีการคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนามีการวางแผนงานในการตัดสินใจมีการปรับปรุงระบบการบริหารงานการลงทุนมีการปฏิบัติตามนโยบายแผนงานร่วมกันตรวจสอบและบำรุงรักษาาร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการเมืองการปกครอง

ความหมายของการเมือง

การเมือง หมายถึง ลักษณะสังคมที่มีความซับซ้อนและต้องการการปกครอง บริหาร และดูแลจากหลายภาคส่วนร่วมกัน ทั้งส่วนที่เป็นสาธารณะและเอกชนการเมืองจึงต้องเป็นเรื่องของการตรวจสอบ ถ่วงดุล และปฏิบัติตามกติกาข้อบังคับ การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและดูแลสังคมผ่านการสร้าง และการบังคับใช้กฎหมายการตัดสินใจร่วมกัน ได้มีผู้วิจัยและนักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2540 : 5 - 6) ได้ให้ความหมายว่า การเมือง หมายถึง อำนาจอรัฐทั้งหมดอำนาจที่ว่ามีไม่ใช่อำนาจธรรมดาแต่เป็นอำนาจสูงสุดของแผ่นดินซึ่งเป็นอำนาจที่ให้ไว้ให้คุณและโทษจากประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ ซึ่งให้เห็นว่าผู้ที่ใช้อำนาจเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและพรรคพวกจะไม่สามารถดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร (2541 : 48 - 49) ได้ให้ความหมายว่า การเมือง หมายถึง พื้นฐานธรรมชาติของมนุษย์อยู่เสมอหรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าธรรมชาติของการเมืองจะต้องมีความสอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ในทางรัฐศาสตร์ธรรมชาติของมนุษย์ หมายถึง ความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินการที่มนุษย์ยอมสูญเสียอิสรภาพและเสรีภาพตามธรรมชาติที่มีอยู่เดิมเพื่อเข้ามาอยู่ในสังคมการเมืองซึ่งตั้งอยู่ภายใต้ข้อบังคับของสังคมแบบรัฐ ก็เพราะเล็งเห็นว่าธรรมชาติของมนุษย์ซึ่งเป็นแก่นแท้ร่วมกันของบุคคลทั้งหลายจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองจากสังคมการเมืองทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองแบบใดก็ตาม

จ๋ามง อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ (2545 : 87 - 88) ได้ให้ความหมายว่าการเมือง หมายถึง กิจกรรมทางสังคม หรือความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจสังคมมีแบบแผนต่างๆ ที่เกี่ยวกับกิจกรรมหรือความสัมพันธ์ทางอำนาจเช่นแบบแผนที่กำหนดว่า ใครเป็นผู้มีอำนาจการที่จะใช้อำนาจมีกฎเกณฑ์วิธีการอย่างไรมีการแบ่งสรรอำนาจกันอย่างไรมีวิธีการและขอบเขตในการใช้อำนาจอย่างไรตลอดจนแบบแผนในการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงอำนาจแบบแผนเหล่านี้เรียกว่าสถาบันการเมืองนักสังคมวิทยาถือว่าเป็นสถาบันการเมืองเป็นส่วนหนึ่งของการจัดระเบียบสังคมในฐานะเป็นวิธีการควบคุมทางสังคมอย่างเป็นทางการ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การเมือง หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจ หรือการมีอิทธิพล โดยมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เพื่อธำรงรักษาไว้หรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ ที่ผู้เกี่ยวข้องต้องการ โดยมีกระบวนการทำให้สมาชิกในสังคมบรรลุความต้องการร่วมกัน ส่วนความคิดเห็นที่แตกต่างก็สามารถรวมขอมกันได้เพื่อความเป็นระเบียบและสงบสุขของสังคม

รูปแบบของระบบการเมือง

วัฒนธรรมทางการเมืองไทยนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างชัดเจนกับรูปแบบระบบการเมืองซึ่งในทางทฤษฎีนั้น ถ้าในสังคมที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเป็นประชาธิปไตยไปด้วย ในขณะที่สังคมการเมืองที่มีรูปแบบการปกครองแบบเผด็จการ วัฒนธรรมทางการเมืองก็จะเป็นลักษณะเผด็จการตามไปด้วย ได้มีผู้วิจัยและนักวิชาการ ได้อธิบายไว้ดังนี้

เสนห์ จามริก (2540 : 58-59) ได้อธิบายว่า สังคมไทยเป็นสังคมการเมืองระบบราชการ (Bureaucratic System) ซึ่งมีรากฐานมาจาก โครงสร้างอำนาจของสังคมไทยกล่าวคือเป็นระบอบและกระบวนการเมืองซึ่งเน้นจุดสำคัญอยู่ที่ศูนย์อำนาจภายในวงราชการและเป็นเวทีชี้ขาดการต่อสู้ช่วงชิงฐานอำนาจในหมู่ผู้นำและกลุ่มอำนาจฝ่ายต่างๆ ทั้งทหารและพลเรือน ไม่ต้องสงสัยเลยว่าแนววิเคราะห์แบบนี้ยังคงมีส่วนสะท้อนภาพชีวิตการเมืองไทยอยู่เป็นหลักใหญ่การครองความเป็นใหญ่ทางการเมืองของกลุ่มอำนาจในราชการรวมทั้งปรากฏการณ์ปฏิวัติรัฐประหารเป็นเครื่องยืนยันในข้อนี้และเป็นตัวชี้ถึงการดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องของ “โครงสร้างมูลฐานของสังคม” อันเป็นตัวกำหนด “กรอบจำกัด” ต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยวัฒนธรรมพึงผู้ใหญ่เคารพผู้ใหญ่นี้ จึงแตกออกไปเป็นระบบวัฒนธรรมย่อยอีก 3 ระบบคือ

1.1 ระบบผู้นำอาวุโสในพรรคการเมืองก่อให้เกิดภาวะอนุรักษนิยมและผูกขาดอำนาจ ผลประโยชน์ไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงหรือสนับสนุนส่งเสริมคนดีมีความสามารถรุ่นใหม่ให้เติบโตก้าวหน้าได้ตามศักยภาพหรือขีดความสามารถของตัวเองเมื่อโอกาสของคนหนุ่มสาวรุ่นใหม่ถูกปิดกั้นการเติบโตขยายตัวของพรรคถูกจำกัดและขาดแรงผลักดันจากกลุ่มพลังที่หลากหลายรุ่นใหม่ๆ บทบาทของตัวบุคคลก็มีความโดดเด่นเหนือบทบาทของพรรคพรรคจะผันแปรไปตามภาวะผู้นำทางการเมืองซึ่งเป็นตัวบุคคลและกลุ่มบุคคลที่มีการร่วมมือและแปรเปลี่ยนสภาพไปตามภาวะอุปถัมภ์ซึ่งไม่มีแบบแผนที่ชัดเจนแน่นอนเช่นกันพรรคการเมือง ไม่มีโอกาสขยายตัวให้มีการเติบโต โดยการพึ่งพารากฐานของสมาชิกใหม่ได้หากแต่ต้องพึ่งเฉพาะแต่ในฐานสมาชิกเก่ากลุ่มที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาเท่านั้น โอกาสความก้าวหน้าและบทบาทสำคัญต่างๆ จึงถูกยึดกุมอยู่โดยกลุ่มสมาชิกเก่าซึ่งถือเป็นปฐมนิยบุคคลอย่างเหนียวแน่นอยู่ต่อไปความเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ของพรรคการเมืองจึงเกิดขึ้น ได้ค่อนข้างยากในการคัดสรรผู้นำทางการเมืองของพรรคนั้นจะเป็นสิทธิที่ผูกขาดอยู่แต่เฉพาะ ในกลุ่มส.ส. เก่าที่ได้รับเลือกตั้งอยู่ประจำในกรณีที่สมาชิกในกลุ่มซึ่งมีสิทธิพิเศษดังกล่าวอยู่นั้นขาดความสามารถหรือความเหมาะสมในการบริหารประเทศหรือกรณีที่มีส.ส. ใหม่หรือบุคคลที่อยู่ในกลุ่มที่ได้รับเลือกตั้งเป็นบางครั้งหรือเพียงครั้งเดียวเป็นบุคคลที่มีความสามารถสูงหรือมีความเหมาะสมสูงสุดในการดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองก็จะเสียโอกาส

และไม่ได้รับสิทธิดังกล่าวพรรคการเมืองส่วนใหญ่ผูกขาดสิทธิในการดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองไว้แต่เฉพาะในกลุ่มแกนนำอำนาจที่เป็นคณะกรรมการบริหารของพรรคส่วนสมาชิกที่อยู่นอกกลุ่มแกนนำนอกจากจะไม่มีโอกาสได้เข้ารับตำแหน่งสำคัญในทางการเมืองแล้วในตำแหน่งการเมืองอื่นที่มีความสำคัญน้อยกว่าก็ยังไม่ค่อยได้รับสิทธิโอกาสเข้าไปมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งนั้นด้วยดังจะเห็นได้จากการพยายามดำรงรักษาคณาอาวุโสของพรรค ไว้ให้นานที่สุดเท่าที่สุขภาพจะเอื้ออำนวยได้หรือแม้กระทั่งการเสียชีวิตในตำแหน่งในที่สุด หรือการดำรงอยู่ในตำแหน่งจนกระทั่งถูกแย่งยึด โดยกลุ่มอำนาจของคนรุ่นใหม่

1.2 ระบบวัฒนธรรมของขบวนการปฏิวัติเป็นผลมาจากขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของคนในภูมิภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยที่เป็นคนมีน้ำใจจากชนบทเข้าเมืองมาบางกอก ก็หอบผลไม้พืชผลท้องถิ่นจำนวนมากมาฝากญาติพี่น้องไปเที่ยวหรือไปทำงานในต่างประเทศก็จะนำของฝากจากต่างประเทศมากำหนดบิดามารดาญาติพี่น้องผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือเจ้านายลูกหลานและลูกน้องของฝากของกำนัลเป็นสิ่งที่ดีงามมีความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับเป็นวัฒนธรรมตะวันออกที่ดีงามทุกเทศกาลปีใหม่หรือวันเกิดของบุคคลที่เราเคารพคนไทยจะมีความกตัญญูกตเวทิตะถึงผู้มีพระคุณนำของขวัญไปให้ต่อมาได้มีการนำเอาความกตัญญูมาใช้ผิดที่ผิดทางเอามาใช้กับการเมืองจากของขวัญที่มีมูลค่าพอเหมาะพอสมจึงเริ่มแปรเปลี่ยนกลายเป็นของขวัญมูลค่ามหาศาลและยากแก่การตรวจสอบเช่นถ้าให้เช็คเงินสดกับนักการเมืองเป็นของขวัญจะทำให้มีหลักฐานซึ่งป.ป.ช. สามารถตามรอยได้ง่ายหากมอบเงินสดจำนวนมากก็จะเอิกเกริกเกินไปนักการเมืองในยุคปัจจุบันจึงหาทางหลีกเลี่ยงด้วยรูปแบบใหม่เช่นมอบนาฬิกา โรเล็กซ์ฝังเพชร 4 - 5 เรือนหรือซื้อสมาชิกตลอดชีพของสนามกอล์ฟให้ในราคา 1,800,000 บาท เป็นต้น

1.3 ระบบวัฒนธรรมวงศาคณาญาติ ถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ทางเครือญาติ ซึ่งเป็นคุณสมบัติส่วนตัวที่รวมเอาลักษณะหลายอย่างมาผสมผสานกัน ในทางรัฐศาสตร์หมายความว่านักการเมืองและข้าราชการมีพันธะต่อญาติพี่น้องและผู้สนับสนุนซึ่งขัดกับบทบาทของสังคมสมัยใหม่เพราะสังคมสมัยใหม่ไม่ยึดตัวบุคคลและพยายามรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นการคอร์รัปชันของประเทศกำลังพัฒนาจึงมาจากความคิดของคนที่มีพันธะทางสังคมที่ต้องปฏิบัติต่อกัน

ดูโรวเรธ ธนสฤติย์ (2541 : 2-4) ได้อธิบายว่าเหตุที่วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยไม่เป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์เพราะระบบของการเมืองไทยในบางระบบเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบที่มีอิทธิพลต่อการเมืองไทยนั้นมี 3 ระบบคือ

1.1 ระบบเจ้าขุนมูลนายรูปแบบสังคมและการเมืองไทยจะพบว่าเป็นไปตามทฤษฎีชนชั้นนำ (Elitist Theory) หรือในบางคำเรียกว่าทฤษฎีนิยมอภิชน (Elite Theorism) ซึ่งเป็นทฤษฎีทาง

สังคมและการเมืองที่มีทัศนคติหรือมีการปฏิบัติที่นำไปสู่การแบ่งแยกคนในสังคมเป็นผู้นำที่เป็นผู้ปกครองและมวลชนที่ถูกปกครอง โดยจะมีกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจการเมืองสูงและมีอิทธิพลที่สุดในสังคมประชาชนจริงๆ จะมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างน้อยมากชนชั้นนำจะอยู่ในระบบการเมืองทุกระบบไม่ว่าจะเป็นระบบเผด็จการหรือประชาธิปไตยถึงแม้จะมีการเลือกตั้งอำนาจทั้งหลายก็ยังคงอยู่ในมือของคนกลุ่มนี้อย่างไม่เคยเปลี่ยนแปลง

1.2 ระบบราชการนักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศจำนวนมากได้มีความเห็นตรงกันว่าถ้าสังคมหรือประเทศใดที่พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์มีแต่ความอ่อนแอ โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองที่จะเข้ามาทำหน้าที่แทนคือระบบราชการ (Bureaucracy) ดังปรากฏในกรณีของประเทศที่กำลังพัฒนาหลายประเทศที่เห็นได้ชัดเจนคือสังคมไทยซึ่งเป็น“รัฐข้าราชการ” (Bureaucratic Polity) ดังนั้นสังคมไทยจึงมีความยากลำบากที่จะเปลี่ยนให้เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยตะวันตกชนชั้นปกครองในระบบราชการไทยได้แก่ผู้นำฝ่ายทหารข้าราชการพลเรือนผู้มีอำนาจและนักวิชาการไทยซึ่งยังมีความต่อเนื่องในเรื่องของวัฒนธรรมอำนาจนิยม

1.3 ระบบความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์วัฒนธรรมที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของไทยคือความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ผู้ใหญ่ก็เป็นผู้อุปการะเด็กเด็กต้องอยู่ในโอวาทของผู้ใหญ่คนในชนบทอยากเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยสาเหตุหลายประการคือเป็นความรู้สึกว่าได้รับเกียรติมากขึ้น แต่งชุดสีน้ำตาลเหมือนข้าราชการเป็นประธานในงานพิธีการต่างๆ ของท้องถิ่นและมีความภาคภูมิใจที่เป็นลูกพี่ได้ดูแลลูกบ้านคนที่มาอยู่ในสองตำแหน่งนี้จึงต้องเป็นคนมีฐานะดีช่วยเหลือทั้งในเรื่องเงินและบ้านคฤหาสน์บำรุงสุขให้กับลูกบ้านในทุกๆ เรื่องจึงต้องมีการแจกเงินให้ลูกบ้านเป็นการอุ้มด้วยใจจริงให้อยู่ได้ให้ทำมาหากินได้โดยไม่มีเจตนาแฝงเร้นในสมัยก่อน จึงเป็นการไปทำให้คนอื่นด้วยความดีสินบนในทางความดีไม่ต้องจ่ายให้ทุกครั้งได้ใจมาก็กลายเป็นคะแนนเสียงเป็นการทำเพื่อส่วนรวมเพื่อคนส่วนใหญ่สร้างถาวรวัตถุให้ชาวบ้านในท้องถิ่นเช่น โบสถ์โรงเรียน ศาลาที่พักคนเดินทาง ฯลฯ แหล่งคะแนนเสียงจึงมาจากความดีและวัตถุจึงเป็นเรื่องที่เปิดเผยเป็นสิ่งที่รับกันได้อธิบายได้จึงมีคำพูดที่ติดปากว่า “ใจนักเลงลูกพี่ได้ชื่อใจไปหมดแล้ว” ดังนั้นลูกน้องพร้อมที่จะตอบแทนบุญคุณให้ได้ในทุกเรื่องวัฒนธรรมของไทยจึงอยู่ได้ระบบอุปถัมภ์มาก่อนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2549: 40-41) ได้อธิบายว่า ระบบการเมืองของไทยนั้น มีระบบที่สำคัญๆ หลักๆ อยู่ 3 ระบบโดยเริ่มจากระบบการเมืองที่หนึ่ง ราชาธิปไตยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ อำนาจอยู่ในมือของกษัตริย์และกลุ่มเชื้อพระวงศ์จนต่อมาเป็นยุคของระบบการเมืองที่สอง อดิชาติปไตยอำนาจอยู่ในมือของข้าราชการ (2475-2516) จนมาถึงระบบการเมืองที่สาม ธนาธิปไตยอำนาจอยู่ในมือของนายทุนนักธุรกิจ (หลัง 14 ตุลาคม 2516 - ปัจจุบัน) และเมื่ออยู่ในวังวน

ของอำนาจการขัดแย้งในหมู่ชนชั้นนำก็มีอยู่เป็นธรรมดาจึงมีกบฏรัฐประหารและการเลือกตั้ง
สลับกันไปในแต่ละช่วงเวลา

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ระบบการเมืองการปกครองแต่ดั้งเดิมของประเทศ
ไทยสถาบันข้าราชการมักจะทำหน้าที่เป็นหลักของสถาบันทางการเมืองทุกสถาบันนั่นคือเป็น
อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารพร้อมสรรพในเวลาเดียวกันฝ่ายการเมืองซึ่งเป็นผู้กำหนด
นโยบายกับฝ่ายบริหาร (ระบบราชการ) ซึ่งเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัตินั้นก็ไม่สามารถแยกออกจาก
กันได้อย่างเด็ดขาดด้วยเหตุที่ว่าส่วนใหญ่ข้าราชการประจำทั้งทหารและพลเรือนได้เข้าไปทำหน้าที่
ของฝ่ายการเมืองเสียเองดังนั้นบทบาทของสถาบันพรรคการเมืองจึงยังไม่สามารถทำหน้าที่ควบคุม
การปฏิบัติงานของรัฐบาลหรือทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ของราษฎร ได้ทำให้
เกิดช่องว่างระหว่างฝ่ายบริหารกับประชาชนการบริหารราชการจึงเป็นไปโดยระบบข้าราชการ
ประจำมากกว่าจะเป็นไปในระบบพรรคการเมือง

ระบบการเมืองในระบอบเผด็จการ

รูปแบบการปกครองที่มีอยู่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่คนคนเดียว หรือกลุ่มเดียว ใช้อำนาจ
บริหาร ตุลาการ นิติบัญญัติ แบบเบ็ดเสร็จ ปราศจากการถ่วงดุลอำนาจจากฝ่ายอื่น ประชาชนเป็น
เครื่องมือของรัฐบาล ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง มีทัศนคติว่า อำนาจ
อธิปไตยต้องอยู่ภายใต้ การบังคับใช้คนที่มีความสามารถเฉพาะบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเท่านั้นควรจะ
เป็นผู้ปกครอง ประชาชนนอกนั้นควรอยู่ภายใต้การปกครอง โดยหลักการของความไม่เชื่อมั่นใน
ศักยภาพ ความสามารถของมนุษย์ ว่า จะเท่าเทียมกัน หรือปกครองกันเองได้ หากให้สิทธิเสรีภาพ
ในการปกครองแก่ประชาชนแล้ว จะเกิดความสับสนวุ่นวาย และจะประสบความล้มเหลวในที่สุด

ประจักษ์ คณะวัน (2553 ก : 22) ระบบการเมืองแบบเผด็จการ หมายถึง การปกครอง
ที่ความสำคัญกับอำนาจและผลประโยชน์ หรือชนชั้นนำการปกครองมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์
และสิทธิ เสรีภาพของประชาชน โดยผู้นำการปกครองอาจเป็นคนเดียวหรือกลุ่มคน การปกครอง
แบบเผด็จการจะมีการจัดตั้งรัฐบาลที่มีอำนาจการปกครองอย่างเต็มที่ และครองอำนาจยาวนาน การ
สืบทอดอำนาจมักดำเนินการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นจากพ่อสู่ลูก บุคคลในครอบครัวหรือพวกพ้อง
ใกล้ชิด เป็นต้น

ประสาร ทองภักดี (2555 : 104) ได้ให้ความหมาย ระบอบเผด็จการ หมายถึง การปกครอง
ที่ให้ผลผลิตนั้น รัฐบาลต้องถูกปกครองโดยพรรคการเมืองพรรคเดียว ซึ่งมีสมาชิกจำนวนน้อย แต่มี
ระเบียบวินัยดี เคารพนับถือหัวหน้าพรรคอย่างถวายหัว และหัวหน้าพรรคนี้ถือว่าสำคัญที่สุด เป็นผู้
มีอำนาจตัดสินใจ นโยบายของพรรคอย่างเด็ดขาด นโยบายของเขาก็คือนโยบายของรัฐ และจะถูก
วิจารณ์ไม่ได้ จะมีการควบคุมความคิด (Thought Control) อย่างเข้มงวด โดยจะใช้วิธีฝึกลบรบบล้าง

สมองให้เชื่อในลัทธินี้ (Indoctrination) และการใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อ และการใช้ตำรวจลับ ซึ่งบางทีเรียกว่า ตำรวจควบคุมความคิดเห็น (Thought Police) รัฐบาลรูปแบบนี้อยู่เหนือเอกชน เอกชนมีชีวิตอยู่เพื่อรัฐ การเคารพเชื่อฟังคำสั่งบังคับบัญชาซึ่งผ่านมาจากหัวหน้าพรรคคนเดียวนั้น เป็นระเบียบวินัยที่ผู้ใดจะละเมิดไม่ได้ ยิ่งกว่านั้นรัฐบาลรูปแบบนี้เอกชนจะต้องเสียสละเพื่อความรุ่งโรจน์ของรัฐ ดังนั้นเพื่อให้เป็นไปตามความมุ่งหมายดังกล่าว รัฐบาลเผด็จการจึงใช้วิธีการรุนแรงและทารุณโหดร้ายในการปราบปรามฝ่ายตรงข้าม เพื่อควบคุมคนในรัฐให้อยู่ได้บังคับบัญชาเหมือนฝูงแกะที่ต้องเดินไปทางที่ผู้เลี้ยงแกะด้อนให้เดินไป

นอกจากนั้น ประจัน คะเนวัน (2553 ก : 22) ยังได้กล่าวถึงรูปแบบของการปกครองเผด็จการ มี 3 แบบ โดยแยกตามลักษณะการใช้อำนาจได้ดังนี้

1. ระบอบเผด็จการทหาร หมายถึง ระบอบที่คณะผู้นำฝ่ายทหารเป็นผู้ใช้อำนาจเผด็จการในการปกครองโดยตรงหรือโดยอ้อม และมักจะใช้กฎอัยการศึก หรือรัฐธรรมนูญที่คณะของตนสร้างขึ้นเป็นเครื่องมือในการปกครอง เช่น การปกครองของญี่ปุ่นระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่วนในปัจจุบันประเทศที่มีการปกครองระบอบนี้ คือ ประเทศพม่า

2. ระบอบเผด็จการฟาสซิสต์ หมายถึง ระบอบเผด็จการที่ผู้นำคนหนึ่งซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มนักธุรกิจ และกองทัพให้ใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศ ผู้นำในระบอบเผด็จการฟาสซิสต์มักจะใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศถาวร เช่น การปกครองของอิตาลี สมัยมุสโสลินี เยอรมนีสมัยฮิตเลอร์ หรือการปกครองของสเปนสมัยจอมพลฟรังโก

3. ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์ หมายถึง ระบอบเผด็จการที่พรรคคอมมิวนิสต์เพียงพรรคเดียวได้รับหรือสนับสนุนจากกลุ่มบุคคลต่างๆ และกองทัพให้เป็นผู้ใช้อำนาจเผด็จการปกครองประเทศ คณะผู้นำของพรรคคอมมิวนิสต์เชื่อว่าระบอบเผด็จการเป็นรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมกับประเทศของตน และจะช่วยให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นอิสระจากการถูกกดขี่โดยชนชั้นนายทุน ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์มีความแตกต่างจากรบอบเผด็จการทหารที่สำคัญ คือ ระบอบเผด็จการทหารจะควบคุมกิจกรรมการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์จะใช้อำนาจเผด็จการควบคุมกิจกรรมและการดำเนินชีวิตของประชาชนในทุกด้าน

นักรัฐศาสตร์จึงเรียกระบอบเผด็จการคอมมิวนิสต์อีกอย่างหนึ่งว่า ระบอบเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จ

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การปกครองระบอบเผด็จการ ก็คือการปกครองที่ศูนย์อำนาจอยู่ที่คนคนเดียว หรือกลุ่มเดียว เป็นการรวมอำนาจที่ผู้นำ หรือรวมอำนาจอยู่ที่ส่วนกลาง เป็นการใช้อำนาจแบบเด็ดขาดและรุนแรง โดยผลการปราศจากการควบคุมหรือเหนี่ยวรั้งจาก

อำนาจอื่นใด สิทธิเสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดและควบคุม โดยผู้นำที่มีอำนาจสูงสุด ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ

ระบบการเมืองในระบบประชาธิปไตย

การเมืองในระบบประชาธิปไตย เป็นการเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของประชาชน เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐหรือผู้นำรัฐบาล เป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่คิดจะกำหนดให้ประชาชนทุกระดับมีสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ความหมายของประชาธิปไตย

การปกครองในระบบประชาธิปไตยได้รับพิจารณาโดยคนส่วนใหญ่ว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นการมอบสิทธิและเสรีภาพให้กับประชาชนได้มากกว่าการปกครองในระบบอื่น มีนักวิชาการและนักรัฐศาสตร์ได้ให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

ลิขิต ชีรเวทิน (2544 : 264) กล่าวถึงวิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทยกล่าวว่าระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เป็นอยู่ในขณะนี้ในแง่ของรูปแบบอาจจะกล่าวได้ว่า หมายถึงรูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากมีการเลือกตั้งและในหลายๆ ส่วนพอจะกล่าวได้ว่ามีลักษณะของความเป็นระบบประชาธิปไตยในระดับหนึ่งแต่ในแง่ความเป็นจริงไม่สามารถกล่าวถึงระบบประชาธิปไตยไทยอย่างแท้จริงการเมืองการปกครองไทยมีวิวัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมในประเทศและสังคมโลกประชาชาติและประเทศที่มีได้้อย่างโดดเดี่ยวผลกระทบที่เกิดจากภายนอกในระบบสากล ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อหน่วยการเมืองอื่นๆ ในโลกการเมืองจึงต้องปรับตัวตามกระแสภายในและภายนอกประเทศที่สามารถกล่าวได้ดังนี้

1. การเมืองเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับวิธีการได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินและการใช้อำนาจในการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดินและใช้อำนาจที่ได้มาเพื่อสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชน

2. การปกครองหมายถึงการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐได้แก่ข้าราชการพนักงานส่วนท้องถิ่นและรัฐวิสาหกิจทั้งหลายตามกฎหมายและนโยบายของรัฐบาล

3. รูปแบบการปกครองอาจสรุปได้ว่ามีอยู่ 3 รูปแบบสำคัญคือ

- 3.1 แบบการปกครองโดยคนๆ เดียว

- 3.2 แบบการปกครองโดยคณะบุคคล

3.3 แบบการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการปกครองซึ่งเป็นที่นิยมในปัจจุบัน โดยถือว่าประชาชนทุกคนในประเทศมีสิทธิในการปกครองประเทศซึ่งเรียกรูปแบบการปกครองนี้ว่า “ประชาธิปไตย”

พจนต์ เอี่ยมสำอางค์ (2542: 21) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองซึ่งประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจโดย

กรรณิกา รัตนะ (2552 : 14-15) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง อำนาจหรือรูปแบบการปกครองที่ยึดมั่นในเรื่องความเสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ความมีเสรีภาพ โดยแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ประชาธิปไตยระดับมหภาค (Macro Democracy) เป็นระบอบการเมืองการปกครองบริหารภาพรวม และประชาธิปไตยระดับจุลภาค (Micro Democracy) เน้นเรื่องพฤติกรรม การประพฤติปฏิบัติของคนในสังคม

วารินทร์ เล็กใหญ่ (2553 : 11) กล่าวว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ โดยประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน เป็นอำนาจที่ยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพ โดยเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค ความมีเสรีภาพ เป็นระบอบการปกครองที่ยึดมั่นเสียงข้างมากเป็นหลัก โดยมีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนมีรูปแบบการปกครองที่ยึดมั่นในเรื่องความเสมอภาคในระบอบการปกครองที่มีหลักการและความมุ่งหมายที่ผูกพันกับประชาชน มีนักวิชาการได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

สุจิต บุญบงการ (2542 : 36-37) ได้อธิบายหลักการของระบอบประชาธิปไตยไว้ดังต่อไปนี้

1. หลักเหตุผล นักปราชญ์ในอดีตหลายท่านเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีเหตุผล จนกระทั่งสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีแก้ปัญหาที่ตนเผชิญอยู่ได้ รวมตลอดถึงการปรับปรุงพัฒนาความเป็นอยู่ของคนให้เจริญก้าวหน้าขึ้นเรื่อยๆ การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ส่งเสริมให้มนุษย์เอาชนะกันด้วยเหตุผล และเปิด โอกาสให้มนุษย์ใช้เหตุผลอย่างกว้างขวาง เพื่อแสวงหาข้อตกลงที่ดีที่สุด อันจะเป็นประโยชน์มากที่สุดแก่ประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครอง แม้ว่า จะเสียเวลามากก็ตาม ข้อตกลงหรือมติในระบอบประชาธิปไตยเกิดขึ้นจากการที่มนุษย์ได้มีโอกาสใช้เหตุผลอย่างกว้างขวาง รอบคอบ เท่าที่สติปัญญาของมนุษย์จะรับได้โดยหวังข้อตกลงหรือมติอัน

เกิดจากเหตุผลที่ดีที่สุดของมนุษย์ จะช่วยอำนวยความสะดวกและส่งเสริมให้มนุษย์ที่อยู่ภายใต้การปกครองดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันด้วยความผาสุก

2. หลักความยินยอม การปกครองระบอบประชาธิปไตย ไม่นิยมการบีบบังคับฝืนใจให้ประชาชนจำต้องยอมรับอำนาจปกครองของผู้ปกครอง ใครจะเป็นผู้ปกครองจะต้องได้รับความยินยอมพร้อมใจจากผู้ถูกปกครอง โดยการเลือกตั้งที่แท้จริง บริสุทธิ์และยุติธรรม การอยู่ในตำแหน่งหรือการพ้นจากตำแหน่งของผู้ปกครองก็เช่นเดียวกัน ย่อมอยู่ในดุลยพินิจของประชาชน นอกจากนี้หลักความยินยอมจะอำนวยความสะดวกแก่การปกครองในอันที่จะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนด้วยดีอีกด้วย การบริหารราชการแผ่นดินจะบรรลุถึงเป้าหมายได้ก็ต่อเมื่อรัฐบาลได้รับความร่วมมือร่วมใจจากทุกๆ ฝ่าย

3. หลักความเสมอภาค นักปรัชญาทางการเมืองหลายท่านมีความเห็นพ้องต้องกันว่าในระบอบประชาธิปไตย ความเสมอภาคมีความสำคัญยิ่งไปกว่าเสรีภาพ ทั้งนี้เพราะเสรีภาพนั้นประชาชนอาจจะมีได้ในการปกครองระบอบอื่นๆ มากหรือน้อยเท่ากัน แต่ความเสมอภาคของประชาชนจะมีได้ก็แต่เฉพาะการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น ระบอบประชาธิปไตยนั้นประชาชนจะมีความเสมอภาคหรือเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถพิจารณาได้หลายด้านด้วยกัน เช่น ความเสมอภาคทางการเมือง นั่นคือ การที่ประชาชนทุกคนต่างมีสิทธิเลือกตั้งได้คนละคะแนนเหมือนกัน ส่วนเสมอภาคอีกประการหนึ่ง คือ ความเสมอภาคทางด้านเศรษฐกิจ และได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเท่าเทียมกันตามสติปัญญา กำลังความสามารถของแต่ละคนเป็นสำคัญ และประการสุดท้าย คือ ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง มนุษย์ย่อมมีความเท่าเทียมกันในการดำรงตนอยู่ในสังคม ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ไม่มีการสร้างระบอบอภิสิทธิ์ชนขึ้นในสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าความเท่าเทียมกันทางสังคมนั้นหมายถึง ทุกคนย่อมมีคุณค่า มีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ชาติ กำเนิด อาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจ ศาสนา ฯลฯ ไม่เป็นสิ่งที่จะทำให้มนุษย์มีความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม หรือเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งมีอภิสิทธิ์เหนือมนุษย์อีกกลุ่มหนึ่งได้

4. หลักเสรีภาพ นอกจากจะเป็นอำนาจของประชาชนที่จะป้องกันมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจเกินขอบเขตแล้ว เสรีภาพยังเป็นปัจจัยสำคัญในการที่จะทำให้มนุษย์มีอิสระในการเรียนรู้ และใช้สติปัญญาเหตุผลอย่างแท้จริงต่อการตัดสินใจปัญหาต่างๆ

5. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ระบบการเมืองสมัยใหม่เห็นว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การตัดสินใจของผู้ปกครองต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมเช่นนี้โดยหลักแล้วถือว่าเป็นการยอมรับในสิทธิเสรีภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมมิได้ทั้งแบบสมัครใจ

กับแบบเจาะจง ตั้งแต่การออกคะแนนเสียงเลือกตั้ง การแสดงความคิดเห็น ไปจนถึงการชุมนุม
 ประท้วงการใช้ความรุนแรงเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบหนึ่ง แต่ไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้อง

6. ความเท่าเทียมกัน ทุกคนต้องมีความเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมายและการเมือง แต่ไม่ได้
 รวมถึงความเท่าเทียมกันทางฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม แต่หมายถึงทุกคนต้องได้รับโอกาสเท่า
 เทียมกัน ส่วนเสรีภาพของประชาชนในระบบประชาธิปไตยจะได้รับการประกันจากรัฐในรูปของ
 กฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายสูงสุดของรัฐ คือ รัฐธรรมนูญ เสรีภาพประการที่สำคัญที่
 ประเทศระบอบประชาธิปไตยกำหนดรับรองและให้ความคุ้มครอง ได้แก่

6.1 เสรีภาพในการนับถือศาสนา

6.2 เสรีภาพในการพูด การเขียน การแสดงความคิดเห็น

6.3 เสรีภาพในการพิมพ์ การโฆษณา

6.4 เสรีภาพในร่างกาย และความปลอดภัย

6.5 เสรีภาพในทรัพย์สิน

6.6 เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

6.7 เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายที่อยู่ หรือการ ไปมาหาสู่

6.8 เสรีภาพในเคหสถาน

6.9 เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหกรณ์ สหพันธ์ หรือหมู่คนอื่น

6.10 เสรีภาพในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง

7. หลักการปกครองตนเอง การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองที่ประชาชน
 ปกครองตนเอง แม้ปัจจุบันจะเป็นประชาธิปไตยโดยมีผู้แทน หลักการนี้ก็ยังคงมีความสำคัญอยู่อย่าง
 มั่นคง เพียงแต่ประชาชนได้ใช้อำนาจในการปกครองโดยผ่านกลไกการปกครองระบอบ
 ประชาธิปไตยแบบใหม่เท่านั้น ซึ่งมีหลักการที่พอสรุปได้ดังนี้

7.1 ขอมรับว่าประชาชนมีอำนาจ และใช้อำนาจการปกครองตนเอง

7.2 ให้ประชาชนเลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่แทนในการดำเนินการทางการเมือง

7.3 การเลือกตั้งผู้แทนนั้น จะกำหนดให้ประชาชนโดยทั่วไปมีสิทธิ

7.4 วิธีการเลือกตั้งต้องเป็นไปตามหลักการเลือกตั้งที่แท้จริง

7.5 ผู้แทนของประชาชนจะต้องคัดสรรใจแทนประชาชน เพื่อประโยชน์ของประชาชน
 และใช้หลักเสียงข้างมากในการทำงาน

7.6 ในการคัดสรรใจ และการตกลงใจแทนประชาชนนั้น ผู้แทนไม่จำเป็นต้องปรึกษากับ
 ผู้ออกเสียงเลือกตั้งทุกครั้งไป เพราะถือว่าได้รับมอบความไว้วางใจจากประชาชนแล้วโดยการ
 เลือกตั้ง

ฉันทุพงษ์ ไบยา (2550 : 17-18) กล่าวว่าหลักประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต ดังนั้น ยอศปรารณาของประชาธิปไตย คือ การนำความสุขมาสู่ครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน สังคม และ ประเทศชาติโดยภาพรวมในวิธีการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก่อให้เกิดการเอื้อ อำนวยต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนประกอบด้วยหลักประชาธิปไตย 3 ประการ คือ

1. การยอมรับ มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออก ดังนี้

1.1 เคารพในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

1.2 เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น รับฟังเหตุผลซึ่งกันและกัน

1.3 เปิดโอกาสให้แสดงออก เช่น การพูด การอภิปราย การเขียน เป็นต้น

1.4 การคิดวางร่วมกันตั้งแต่ต้น การให้โอกาสได้ร่วมกันวางแผน แสดงความคิดเห็น

ตั้งแต่เริ่มลงมือทำงานทำให้ผู้มีส่วนร่วมรู้สึกมีความเป็นเจ้าของ มีความภาคภูมิใจ มั่นใจ มองตัวเอง อย่างมีคุณค่าต่อชุมชน

1.5 ความมีน้ำใจประชาธิปไตย

1.6 ความสำนึกเกี่ยวกับคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ต้องระลึกว่าทุกคนมีความ

เท่าเทียมกัน

1.7 เข้าใจบทบาท ศักยภาพ และความสามารถของตนเอง

2. สามัคคีธรรม มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออก ดังนี้

2.1 รักใคร่กลมเกลียวกัน ก่อให้เกิดความสามัคคีกัน มีความเข้าใจกันสามารถทำงาน ร่วมกัน ได้บนพื้นฐานของความถูกต้อง

2.2 รวมกลุ่มกันเพื่อรักษาสิทธิประโยชน์ของชุมชนและประโยชน์ของบุคคล โดยสุจริต ยุติธรรม การแข่งขันระหว่างกลุ่มจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

2.3 ใช้กระบวนการกลุ่มในการคิดการตัดสินใจกับปัญหาที่เกิดขึ้น

3. ปัญญาธรรม มีพฤติกรรมที่ควรแสดงออก ดังนี้

3.1 รู้จักจัดลำดับความสำคัญของปัญหาตามความจำเป็นและความเร่งด่วนของปัญหา ทำความเข้าใจและหาแนวทางแก้ไข วิเคราะห์แล้วตัดสินใจเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

3.2 จัดความเห็นแก่ตัวหรือการลุแก่อำนาจ

3.3 มีความเชื่อมั่นว่ารัฐเป็นเพียงเครื่องมือในการช่วยเหลือมนุษย์

3.4 มีความสนใจที่จะมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง สร้างนิสัยในการแสวงหาความรู้

ในกิจการบ้านเมือง

สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2540 : 14 ; อ้างถึงใน จรูญศรี มาติลกโกวิท และคณะ. 2550 : 14)

ได้แบ่งหลักการของประชาธิปไตยออกเป็น 5 ประการ คือ

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน (Popular Sovereignty) หลักการข้อนี้จะให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยที่ต้องเป็นของประชาชน เพื่อให้การปกครองเป็นของประชาชนอย่างแท้จริง โดยประชาชนมีอำนาจในการเลือกผู้แทนที่จะเข้าไปปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง และรวมไปถึงอำนาจในการถอดถอนผู้แทนที่ตนเองเลือกเข้าไปอีกด้วย

2. หลักเสรีภาพ (Liberty) ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเสรีภาพเหล่านี้ต้องมีกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการละเมิดซึ่งกันและกัน อันนำไปสู่ความเสมอภาคของประชาชน

3. หลักความเสมอภาค (Equality) มนุษย์เกิดมาควรมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในเรื่องโอกาสการพัฒนาคุณภาพและความรู้ความสามารถ เพื่อให้ประชาชนสามารถปกป้องประโยชน์ของตนได้สำหรับความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยนั้นจะให้ความสำคัญกับความเสมอภาคทางโอกาส ซึ่งหมายถึง ประชาชนจะมีโอกาสที่เท่ากันในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law) ปรัชญาสำคัญของกฎหมายคือ ชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้งจึงกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้กฎหมายสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule, Minority Right) ยึดหลักที่ว่า การตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ จึงกำหนดเสียงข้างมากเป็นการตัดสินใจ อย่างไรก็ตาม หลักการเสียงข้างมากนั้นก็ไม้อาจละเลยสิทธิของเสียงข้างน้อยได้ ทั้งนี้จะต้องมีหลักประกันที่ให้ความคุ้มครองกับเสียงข้างน้อย เพื่อป้องกันไม่ให้เสียงส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงเสียงส่วนน้อย

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน ผู้ที่จะได้อำนาจปกครองจะต้องได้รับความเห็นชอบจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประชาชนมีสิทธิที่จะมอบอำนาจการปกครองแก่ประชาชนด้วยตนเอง โดยออกเสียงเลือกตั้งบุคคลกลุ่มหนึ่งขึ้นมาเป็นผู้บริหารประเทศตามระยะเวลา และวิธีการที่กำหนดไว้ รัฐบาลจะต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพมูลฐานของประชาชน รักษาความมั่นคงของชาติ สร้างสรรค์ความเป็นธรรมแก่สังคม ประชาชนทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกัน ในการที่จะได้รับบริการทุกอย่างที่รัฐจัดให้แก่ประชาชน

ประเภทการเมืองในระบบประชาธิปไตย

การเมืองในระบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน มีการใช้กันในหลายประเทศ แต่รูปแบบที่ถือว่าเป็นแม่แบบมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ การเมืองในระบบรัฐสภา การเมืองในระบบประธานาธิบดี และการเมืองในระบบกึ่งรัฐสภากึ่งประธานาธิบดี แต่ละระบบมีรายละเอียดดังนี้

ประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา (Parliamentary System)

ระบบรัฐสภา เป็นกลไกการปกครอง ที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลมีที่มาจากรัฐสภาซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติ และมีความรับผิดชอบต่อสภา ในระบบรัฐสภา ตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ และตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลมักจะแยกออกจากกัน โดยหัวหน้ารัฐบาลเป็นนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ประมุขแห่งรัฐเป็นพระมหากษัตริย์ตามการสืบสันตติวงศ์ หรือประธานาธิบดีจากการเลือกตั้งระบบรัฐสภาสมัยใหม่มีต้นกำเนิดในอังกฤษในคริสต์ศตวรรษที่ 17

บูธอร์ ฮีหมะ (2550 : 121-122) ได้กล่าวว่า รูปแบบรัฐสภาหรือระบบรัฐสภา (Parliamentary System) เป็นองค์กรสูงสุดเป็นที่รวมของเจตจำนงของประชาชนทั้งประเทศเป็นศูนย์กลางการรวมอำนาจทางการเมืองทำหน้าที่ทั้งทางด้านนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารประเทศดำเนินตามแนวคิดหรือหลักการเชื่อมโยงแห่งอำนาจ (Fusion of Power) ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารเนื่องจากฝ่ายบริหารมีที่มาจากสภาผู้แทนราษฎรหรือฝ่ายนิติบัญญัติเพราะรูปแบบนี้ประชาชนเลือกฝ่ายบริหาร โดยทางอ้อมทั้งนี้สภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้คัดเลือกนายกรัฐมนตรีจากสมาชิกพรรคการเมืองที่ครองเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎรจากนั้นนายกรัฐมนตรีเป็นผู้เลือกรัฐมนตรีประกอบเป็นคณะรัฐมนตรีระบบนี้จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งได้ว่าเป็นระบบรัฐมนตรี (Cabinet System) ความรับผิดชอบทางการเมืองภายใต้รูปแบบรัฐสภาจึงเป็นการรับผิดชอบขององค์กรคณะหรือความรับผิดชอบร่วม (Collective Responsibility)

การปกครองในระบบรัฐสภาประกอบด้วย

ฝ่ายบริหาร

การปกครองในรูปแบบรัฐสภายึดถืออำนาจสูงสุดอยู่ที่รัฐสภา การปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารจะต้องปฏิบัติตามเจตจำนงของประชาชนที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เข้ามาแล้ว ส.ส. เป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารหรือฝ่ายบริหารมาจากความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร

บูธอร์ ฮีหมะ (2554 : 111-112) ยังได้กล่าวถึงฝ่ายบริหาร ต้องประกอบด้วยตำแหน่งสำคัญดังนี้

นายกรัฐมนตรี(Prime Minister)

ในทางปฏิบัติตามประเพณีทางการเมืองหัวหน้าพรรคที่ชนะเลือกตั้งครองเสียงข้างมากในสภาจะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากนั้นนายกรัฐมนตรีจะคัดสรรตัวรัฐมนตรีจากสมาชิกสภาแล้วเมื่อได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกสภาจึงจะสามารถบริหารประเทศได้ แต่ในบางประเทศ นายกรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องเป็นต้องเป็น ส.ส. ก็ได้หาก ส.ส. เห็นพ้องต้องกันว่า เป็นผู้มีความเหมาะสมและไม่ผิดหลักการประชาธิปไตยเพราะถือว่าผ่านการเลือกสรรจาก ส.ส. ซึ่งเป็นผู้ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในบางประเทศหากไม่มีพรรคการเมืองใด ได้เสียงข้างมากก็จะนำไปสู่การจัดตั้งรัฐบาลผสมซึ่งเกิดขึ้นเป็นปกติสำหรับการเมืองไทย

อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรี

1. อำนาจในการยุบสภาการยุบสภาเป็นเครื่องมือสำคัญของผู้นำฝ่ายบริหารทั้งเพื่อการลาบรัฐมนตรีร่วมคณะและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่แข็งข้อหรือมีความเห็นที่ไม่ลงรอยกับรัฐบาลมากจนไม่สามารถบริหารประเทศได้อย่างราบรื่นอีกต่อไป
2. อำนาจในการแต่งตั้งและถอดถอนรัฐมนตรีและข้าราชการระดับสูงนายกรัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนรัฐมนตรีเป็นผู้ให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งปลัดกระทรวงเพราะข้าราชการระดับสูงนี้มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายที่รัฐบาลต้องการผลักดัน
3. อำนาจในการควบคุมวาระการประชุมต้องได้รับการอนุมัติจากนายกรัฐมนตรีเรื่องใดควรอภิปรายควรอนุญาตให้ใครอภิปรายรวมถึงการสรุปความเห็นในที่ประชุมด้วย

คณะรัฐมนตรี (Cabinet)

นอกจากนายกรัฐมนตรีแล้วยังมีรัฐมนตรีประจำกระทรวงต่างๆประกอบกันขึ้นเป็นคณะรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ตัดสินใจขั้นสุดท้ายของนโยบายเพื่อนำเสนอต่อรัฐสภา
2. ควบคุมการบริหารงานในกระทรวงให้มีความสอดคล้องกับนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภา

จากการศึกษาถึงที่มาและบทบาทอำนาจหน้าที่ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารในระบบรัฐสภาที่ผ่านมามะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทั้ง 2 ดังต่อไปนี้

1. ฝ่ายบริหารต้องมาจากการเลือกสรรหรือความเห็นชอบจากฝ่ายนิติบัญญัติหรือสภาผู้แทนราษฎรซึ่งตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติทางการเมืองจะตกเป็นของผู้นำพรรคที่ครองเสียงข้างมากในสภา
2. ฝ่ายนิติบัญญัติทำหน้าที่ควบคุมการบริหารประเทศของฝ่ายบริหารเพื่อให้บริการ

ประเทศให้สมตามความมุ่งหมายของประชาชนที่ได้เลือกตั้งเข้ามาโดยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การตั้ง
กระตุ้การเปิดอภิปรายทั่วไปการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

3. ส่วนฝ่ายบริหารก็มีวิธีการในการแก้ไขปัญหาหากเกิดกรณีความแตกแยกกุ่มนวย
ขาดความเห็นพ้องต้องกันในการดำเนินงานของสภาผู้แทนราษฎรด้วยการตัดสินใจยุบสภาตาม
รัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 (ฉบับที่ 18) นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขเมื่อวันที่
24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศและเป็นหลักใน
การจัดระเบียบแห่งอำนาจสูงสุดของรัฐซึ่งรัฐธรรมนูญเกือบทุกฉบับบัญญัติให้รัฐสภาประกอบไป
ด้วย 2 สภาคือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาประเทศไทยได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 (อมรศักดิ์ พงศ์เทศน์. 2553 :ออนไลน์)

อำนาจหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีดังนี้

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นประกอบด้วยบทบาทภายในสภาซึ่งได้แก่อำนาจ
ในการตรากฎหมายอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินและอำนาจในการให้
ความเห็นชอบ เป็นต้น นอกจากนั้นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรยังต้องสร้างบทบาทภายนอกสภา
ผู้แทนราษฎร ในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหาค่างๆ ของประชาชนและในด้านเวทีต่างประเทศ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทสำคัญยิ่งในการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ
ไทยกับต่างประเทศอีกด้วย

วุฒิสภา

วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ในการกลั่นกรองกฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดย
การตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี หรือเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือชี้แจง
ปัญหา โดยไม่มีการลงมติ และมีหน้าที่อื่นตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ

นุชา มุกดาลอย (2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวว่า ตามรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 ได้
บัญญัติให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาจำนวนรวม 150 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งในแต่ละ
จังหวัดๆละ 1 คนและมาจากการสรรหาเท่ากับจำนวนรวมข้างต้นหักด้วยจำนวนสมาชิกวุฒิสภาที่มา
จากการเลือกตั้งในกรณีที่มีการเพิ่มหรือลดจังหวัดในระหว่างวาระของสมาชิกวุฒิสภาที่มาจาก
การเลือกตั้งให้วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกเท่าที่มีอยู่ในกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงไม่ว่า
ด้วยเหตุใดๆ และยังมีได้มีการเลือกตั้งหรือสรรหาขึ้นแทนตำแหน่งที่ว่างแล้วแต่กรณีให้วุฒิสภา
ประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาเท่าที่มีอยู่

วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวน 76 คนและมาจากการสรรหา 74 คนสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี โดยได้กำหนดคุณสมบัติและอำนาจหน้าที่ไว้ดังนี้ (นุชา มุกดาლობ. 2553 : ออนไลน์)

คุณสมบัติผู้มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาต้องมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีในวันเลือกตั้ง
3. สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
4. มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้
  - 4.1 มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัคร
  - 4.2 เคยเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรในจังหวัดที่สมัคร
  - 4.3 เกิดในจังหวัดที่สมัคร
  - 4.4 เคยศึกษาในสถานศึกษาในจังหวัดที่สมัคร
  - 4.5 เคยรับราชการในจังหวัดที่สมัคร

5. ไม่มีลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้

- 5.1 เป็นสมาชิกหรือดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- 5.2 เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือเคยเคยเป็นสมาชิกผู้แทนราษฎรมาแล้ว

ยังไม่เกิน 1 ปีนับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

5.3 เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการเลือกตั้งในวุฒิสภาชุดก่อนการสมัคร

5.4 เป็นบุคคลที่ไม่มีลักษณะต้องห้ามเช่นเดียวกับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิก

ผู้แทนราษฎรเมื่ออายุของวุฒิสภาสิ้นสุดลงตามวาระจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปพร้อมกันทั่วราชอาณาจักรภายใน 30 วันแต่ถ้าสมาชิกภาพของวุฒิสมาชิกสิ้นสุดลงด้วยเหตุอื่นเช่นคาบลาออกขาดคุณสมบัติเป็นต้นจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งซ่อมภายใน 45 วันและผู้ได้รับเลือกจะดำรงตำแหน่งได้เท่ากับวาระผู้ที่ตนแทนและสมาชิกวุฒิสภาเป็นรัฐมนตรีไม่ได้ให้วุฒิสภามีสมาชิกคนหนึ่งเป็นประธานสภาและให้มีรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคน โดยพระมหากษัตริย์ ทรงแต่งตั้งตามมติของสภา

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภามีดังนี้

1. ช่วยให้เกิดการตรวจสอบยับยั้งถ่วงดุลและรอบคอบในการออก

กฎหมายเนื่องจากอำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจในการออกกฎหมายมาคุ้มครองประชาชนถ้าให้มีสภาเดียวอาจใช้อำนาจนั้น โดยไม่มีการพิจารณากันถ่วงดุลซึ่งอาจขาดความรอบคอบเช่นออก

กฎหมายที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ประชาชนบางกลุ่มเป็นต้น

อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ประเทศชาติการมีสองสภาช่วยกันพิจารณาถ่วงถ่วงกันทักท้วงยับยั้งหรือแก้ไขเพิ่มเติมโดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะทำให้ได้กฎหมายที่สมเหตุสมผลถูกต้องยุติธรรมครอบคลุมทั่วถึงและสอดคล้องกับความต้องการของประเทศชาติหรือประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ

2. ช่วยประนีประนอมและประสานความเข้าใจในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐสภา กับรัฐบาลถ้ามีสภาเดียวคือสภาผู้แทนราษฎรความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลและรัฐสภาอาจรุนแรงและนำไปสู่การยุบสภาหรือสภาลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงแต่รัฐบาลมาจากการแต่งตั้งทำให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรถือว่ากลุ่มคนเป็นตัวแทนของประชาชนที่แท้จริงแต่รัฐบาลมาจากการแต่งตั้งของผู้มีอำนาจจึงดูประหนึ่งว่า รัฐบาลคือผู้ที่เข้ามารับใช้หรือรักษาผลประโยชน์ให้แก่ผู้มีอำนาจที่แต่งตั้งพวกเขาในกรณีเช่นนี้การมีสภาที่สองอาจช่วยไกล่เกลี่ยประนีประนอมได้เพราะสภาที่สองหรือวุฒิสภาซึ่งประกอบด้วยสมาชิกส่วนใหญ่ที่เป็นผู้มีประสบการณ์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นที่เคารพนับถือของคนในสังคมและเป็นที่ยอมรับของรัฐบาลและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

บุญศรี ยีหมะ (2550 : 122) กล่าวว่า เนื่องจากเป็นความสัมพันธ์แบบเชื่อมโยงอำนาจตามที่กล่าวมาความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารจึงมีความแนบแน่นอย่างยิ่งกล่าวคือเสถียรภาพหรือความอยู่รอดของรัฐบาลขึ้นอยู่กับฝ่ายนิติบัญญัติเพราะขึ้นอยู่กับเสียงสนับสนุนในสภาเนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) มีอำนาจในการตรวจสอบถ่วงดุล โดยเฉพาะการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจเพื่อให้รัฐบาลพ้นจากตำแหน่ง ในขณะที่ฝ่ายบริหารพ้นจากตำแหน่งในขณะที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลก็มีอำนาจในการถ่วงดุลฝ่ายนิติบัญญัติด้วยการประกาศยุบสภา เพื่อให้การทำงานในระบบรัฐสภามีประสิทธิภาพจึงประกอบไปด้วยตำแหน่งสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

ฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร

พรรคการเมืองฝ่ายค้าน (Opposition Party) แต่งตั้งให้หัวหน้าพรรคการเมืองฝ่ายค้านเป็น “ผู้นำฝ่ายค้านในสภา” เพราะถือว่าการเลือกตั้งครั้งต่อไปอาจได้เป็นนายกรัฐมนตรีก็เป็นได้หากชนะเลือกตั้งครองเสียงข้างมากหัวหน้าพรรคจึงสมควรมีสถานภาพที่แตกต่างจากสมาชิกสภาสามัญโดยทั่วไป

อำนาจหน้าที่ของพรรคการเมืองฝ่ายค้าน

ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ฝ่ายค้านมีหน้าที่ตามกฎหมายและตามประเพณีการปกครองที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหารในแง่พื้นฐานของผู้นำฝ่ายค้านถือว่ามีระดับเท่าเทียมกับหัวหน้าฝ่ายบริหาร ในอังกฤษเรียกว่า

ผู้นำฝ่ายค้านที่มีความภักดี เหตุที่จะต้องมียุทธศาสตร์ก็เพื่อเป็นการตรวจสอบและคานอำนาจระหว่างรัฐบาลและฝ่ายค้าน มิฉะนั้นรัฐบาลอาจจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จ สามารถจะกระทำการซึ่งละเมิดกฎหมายได้โดยขาดการตรวจสอบ การมีฝ่ายค้านจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

บุนอริ ยีหมะ (2550 : 124-126) ได้กล่าวถึงอำนาจหน้าที่ของพรรคการเมืองฝ่ายค้านไว้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สนับสนุนการกำหนดนโยบายกฎหมายของรัฐบาล
2. คัดค้านข้อเสนอของรัฐบาลเสนอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติของรัฐบาล
3. เสนอนโยบายของพรรคฝ่ายค้านเพื่อการเลือกตั้งสมัยหน้าแสดงความคิดเห็นที่มี

ต่อ นโยบายของรัฐบาลว่าดีหรือไม่ดีอย่างไรแตกต่างจากพรรคฝ่ายค้านอย่างไรสมควรแก้ไขอย่างไร เพื่อประชาชนจะได้ประโยชน์

4. ตั้งรัฐบาลเงา (Shadow Government) เพื่อเตรียมตัวรับหน้าที่แทนหากรัฐบาลเดิมพ้นจากตำแหน่ง

ทฤษฎีการปกครองในรูปแบบรัฐสภายึดถืออำนาจสูงสุดอยู่ที่รัฐสภาการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารจะต้องปฏิบัติตามเจตจำนงของประชาชนที่เลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เข้ามาแล้ว ส.ส. เป็นผู้เลือกฝ่ายบริหารหรือฝ่ายบริหารมาจากความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้นฝ่ายบริหารจำเป็นต้องดำเนินการภายใต้เจตจำนงนั้น

จากที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ระบบรัฐสภาเป็นกลไกการปกครองที่ฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลมีที่มาจากรัฐสภาซึ่งทำหน้าที่นิติบัญญัติและมีความรับผิดชอบต่อสภาในระบบรัฐสภา หัวหน้ารัฐบาลเป็นนายกรัฐมนตรี

ประชาธิปไตยระบบประธานาธิบดี (Presidential System)

รูปแบบรัฐบาลระบบประธานาธิบดีเกิดขึ้นที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นแห่งแรก โดยผู้นำของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น ได้พัฒนาระบบการปกครองแบบประธานาธิบดีขึ้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ใครมีโอกาสได้ใช้อำนาจมากเกินไป

บุนอริ ยีหมะ (2554 : 112-116) กล่าวว่า สหรัฐอเมริกาเป็นแม่แบบของการปกครองในรูปแบบนี้ โดยมีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ของอำนาจในลักษณะที่มีการแบ่งแยกอำนาจ 3 ฝ่าย คือ นิติบัญญัติ บริหารและตุลาการออกจากกันอย่างชัดเจนเด็ดขาด

โครงสร้างของระบบประธานาธิบดีมีสถาบันต่างๆ ซึ่งมีบทบาท อำนาจหน้าที่ดังนี้ รายละเอียดต่อไปนี้